

Eindgebruikers zien biodiversiteit met eigen ogen toenemen

Dolmans Landscaping Services beheert én innoveert op ecologisch gebied

Dolmans Landscaping Services is volop actief op het gebied van ecologisch landschapsbeheer, zoals op de High Tech Campus Eindhoven en in de gemeenten Tilburg en Amsterdam. Het vakblad praat met de betrokken vakmensen en opdrachtgevers. 'Ecologisch landschapsbeheer verrijkt de natuur, maar is ook een hoofdmaatregel tegen ziekten en plagen', aldus regiodirecteur Hank Wijnbergen van Dolmans Landscaping Services.

Auteur: Karlijn Santi Raats

Overheden en bedrijven richten zich steeds meer op duurzaamheid. Ecologisch landschapsbeheer is een van de opgaves waaraan overheden, instellingen en bedrijven duidelijk vorm geven in visies, beleid, beheer en beeld. Voor de realisatie van de plannen zoeken opdrachtgevers partners en leveranciers die kunnen meedenken over het vergroten van de biodiversiteit met een open mind, kennis en ervaring. De High Tech Campus Eindhoven (HTCE) is een van de opdrachtgevers van Dolmans Landscaping Services. Anne van Wijchen, inkoop- en contractmanager bij HTCE: 'De samenwerking op het gebied van ecologisch landschapsbeheer ervaren we als heel positief. Dolmans Landscaping Services is heel proactief als het gaat om beheer. Meer dan eens komen ze met verrassende ideeën die niet in het contract of op de innovatiekalender staan.'

High Tech Campus Eindhoven

De High Tech Campus in Eindhoven heeft de ambitie om in 2025 de duurzaamste campus van Europa te zijn. Duurzaamheid klinkt zo onderhand wat afgezaagd, maar de HTCE geeft er een zeer gerichte en duidelijke invulling aan. De campus heeft een holistische visie, waarin een prettige werkomgeving voor bewoners en innovaties door huurders en leveranciers net zo belangrijk zijn als het milieu.

De HTCE heeft daarvoor drie strategische doelstellingen ontwikkeld: milieuvriendelijkheid, *a great place to work* en het versnellen van innovaties. De HTCE wil in 2025 CO₂-neutraal zijn en in 2030 het gebruik van fossiele brandstoffen met de helft verminderd hebben. De duurzaamheidsbeleving moet campusbezoekers en -bewoners aantrekken met gratis beschikbare

3 min. leestijd

ACTUEEL

Toename biodiversiteit

Dolmans Landscaping Services heeft vijf bevroren ecologen in zijn gelederen. Guido Maas, adviseur natuur en ecologie bij Pius Floris Boomverzorging, een onderdeel van Dolmans Landscaping Services: 'Biodiversiteit is niet alleen esthetisch een pluspunt. Met name op publieke terreinen is het nuttig om ziekten en plagen terug te dringen. Er zijn veel ziekten in bomen en heesters waarvan de druk toeneemt door de aanwezigheid van monoculturen. Er zijn ook ernstige plagen die aangewakkerd worden door monoculturen; denk aan de eikenprocessierups. Biodiversiteit bereik je door ecologisch landschapsbeheer. Door het terugbrengen van de natuurlijke dynamiek in een gebied ontstaan de juiste vestigings- en voortplantingsomstandigheden voor vele soorten flora en fauna. Hiertoe behoren ook de natuurlijke predatoren van vele soorten plaagdieren. Voorbeelden van maatregelen zijn: gefaseerd maaibeheer, 'sinus-maaien', gefaseerd riet verwijderen, terreinen zoals ongebruikte opritten, trottoirs en dergelijke ontharden en vervolgens beplanten of juist spontaan laten ontwikkelen, kruidenmengsels zaaien, staand en liggend dood hout aanbrengen, takkenrillen maken uit snoeihout, zowel op het land als in het water, boomspiegels in een gazon niet bijmaaien, en aanvullende fauna-voorzieningen aanbrengen voor belangrijke predatorsoorten zoals vleermuizen en koolmezen.'

Gemeente Amsterdam

Dolmans Landscaping Services heeft met de gemeente Amsterdam een servicelevel-agreement, een soort prestatieovereenkomst, voor het beheer van een deel van het openbare areaal. Het beheergebied ligt in Amsterdam-Zuid, -Zuidoost en -Oost. Regiodirecteur Hank Wijnbergen: 'In het contract ligt de nadruk op ecologische ontwikkeling op een aantal aangewezen locaties. Elk jaar moet de biodiversiteit daar aantoonbaar toenemen. Dat doen wij door gefaseerd en selectief maai- en snoei-beheer, en door op allerlei andere manieren natuurlijke gunstige omstandigheden te creëren voor planten, schimmels, vogels, insecten en andere dieren. Dan moet je denken aan takkenrillen en dode boomstammen in bosschages, het laten staan van gedeeltes gras of riet en de toepassing van een breed assortiment bomen, planten en kruiden. Stadsecologen van de gemeente Amsterdam voeren tellingen en monitoring uit om te zien of de gestelde doelen worden gehaald en om eventueel bijtijds in te grijpen of bij te sturen.'

De campus heeft een holistische visie als het gaat om milieu, werkplekkwaliteit en baanbrekende innovaties

fietsen, elektrische bussen van en naar de campus, een laadstation voor waterstofauto's en sensoren voor slim gebruik en onderhoud. Van Wijchen: 'We willen de bewoners een prettige werkomgeving bieden, zodat de HTCE aantrekkelijk is en blijft voor huurders en medewerkers. Dat bereiken we onder andere door een rustgevend groen landschap, een moestuin die levert aan de restaurants in The Strip (8 procent van het aanbod daar is biologisch en fair trade), een wellnesscentrum, een sportbos, een hoge tevredenheidsscore van huurders en bewoners en zo meer.'

Ecologisch landschapsbeheer als opgave

Naast de duurzaamheidsambitie wil de HTCE ook zijn inkoopvolwassenheid laten groeien. Van Wijchen legt uit wat dit inhoudt: 'Ons doel is meer sturing op basis van een gunstigere *total cost of ownership* met leveranciers in overeenkomsten. We willen efficiënter werken en

beter kijken naar de levensduur en duurzaamheid van dienstverlening en producten. We streven naar een circulaire economie met afval-scheiding, het terugdringen van het fossiel-brandstofverbruik met 50 procent en de bouw van een Campus-greenhouse. Ook ligt de focus op geïntegreerde logistiek. Leveranciers kennen hun eigen logistiek op de Campus, maar kunnen door samen te werken elkaars duurzame vervoersmiddelen delen of werkzaamheden van elkaar overnemen.'

De HTCE ging op zoek naar geschikte facilitaire partners, om in samenhang invulling te geven aan de strategie. Van Wijchen legt uit: 'We hebben een facilitaire coalitie in het leven geroepen met daarin de betrokken partners. Op basis van de behoeften en kaders van de HTCE met betrekking tot verschillende duurzaamheidsthema's stellen zij businesscases op. Belangen worden veiliggesteld en er worden

win-winsituaties gecreëerd, zodat gezamenlijk stappen gezet kunnen worden op weg naar de duurzaamste campus van Europa in 2025. De HTCE had een traditioneel beheercontract met Dolmans Landscaping Services. Dolmans heeft zijn rol in de facilitaire coalitie goed opgepakt door invulling te geven aan een van de duurzaamheidsthema's: ecologisch landschapsbeheer.'

Beheerplan

Een oud-researcher en campusmedewerker, Peter Kerkhofs, liep al een aantal jaren geregeld een rondje over de campus met de manager operations van HTCE. Hij droeg regelmatig verbeterpunten aan vanuit zijn persoonlijke affiniteit met en kennis over ecologisch landschapsbeheer. De High Tech Campus benutte deze kans om hem een ecologisch beheerplan te laten maken. Dit beheerplan is getoetst aan het bestaande beeldkwaliteitsplan van de landschapsarchitect. Van Wijchen: 'We hebben het ecologische beheerplan voorgelegd aan Dolmans Landscaping Services. Dolmans maakte daarop een kostenneutrale begroting voor ecologisch landschapsbeheer en kwam zelf met drie contractonderdelen: ecologisch landschapsbeheer, eco-conditioneel onderhoud en *eco living lab*. Het ecologisch beheerplan bevat nieuwe initiatieven. Soms nemen wij die voor onze rekening, soms doet Dolmans Landscaping Services dat. Op 1 januari 2019

Ecologisch landschapsbeheer zal niet meer verdwijnen

zijn we met het nieuwe beheerplan van start gegaan.'

Ecologisch beheer

Aan ecologisch beheer wordt vorm gegeven met verschillende maatregelen, waarvan vele direct zichtbaar zijn voor de campusbewoners en -bezoekers. Van Wijchen noemt ze: 'We hebben een weiland omgetoverd in een kruidenakker om de biodiversiteit te verhogen. Een berg zand die eigenlijk voor de bouw bedoeld is maar er voorlopig nog even blijft liggen, hebben we ingericht als schuil- en broedplek voor oeverzwaluwen. Dolmans Landscaping Services steekt die oeverwand elk jaar af, zodat de oeverzwaluwen daar telkens nieuwe nestjes kunnen maken. Oeverzwaluwen zijn een beschermde diersoort. Zodra er een parkeergarage komt, verwerken we een zwaluwwand in die parkeergarage.'

Zoals gefaseerd grasmaaien leidt tot meer broed- en foeragemogelijkheden, kan gefaseerd riet maaien dezelfde voordelen hebben voor de ecologie en biodiversiteit. Op de HTCE staat riet aan de zijkanten van een grote vijver. Voorheen werd dat altijd in één keer afge-maaid; nu wordt dat gefaseerd gedaan, in drie delen per jaar. Dieren hebben nu altijd schuil- en nestmogelijkheden in de overeind gebleven rietgedeeltes. Van Wijchen: 'Campusbewoners zien met eigen ogen dat de biodiversiteit toeneemt. Zo werden er vorig jaar jonge zwaantjes gespot.'

Het maaibeheer gebeurt door schapen. Regiomanager Martijn Corstiaensen: 'De campusbewoners zijn dol op die schapen. De schapen vrolijken hun dag op. Het is een waardevolle toevoeging voor de natuurlijke beleving op de campus.'

Een andere maatregel op het gebied van ecologisch beheer is de aanleg van een vleermuizenkelder in een wel heel bijzondere ruimte. 'We hebben een oude Rijnwaterkelder van drinkwaterleverancier Brabant Water leeggepompt', vertelt Van Wijchen. 'Dat gebouw zorgde voor voldoende druk op de waterstand in de gebouwen. Het bleek dat de waterstanddruk ook goed was zonder deze kelder. De vleermuizen die in de kelder kunnen wonen, lusten graag

eikenprocessiemot. Ze zijn dus een welkome natuurlijke vijand, want we hebben overlast van de processierups vanwege de eiken op de hoofdstructuur, zoals The Strip, waar de horeca is. Met predatoren zoals vleermuizen, maar ook koolmezen en gaasvliegen, willen we de plaag neutraliseren.'

Dolmans heeft ook een insectenhotel geplaatst en is in samenwerking met de naastgelegen groenschool Helicon bezig mezenkastjes te maken. 'We willen ecologisch beheer tot hoofdpijler maken in de strijd tegen ziekten en plagen. Ons beleid is: wij spuiten niet, tenzij het een expliciete bestekseis is,' verklaart Corstiaensen. Dolmans Landscaping Services is voornemens om tellingen uit te voeren en de telresultaten terug te koppelen naar de klant en eindgebruikers.

Eco-conditioneel onderhoud

Onderhoudstechnische zaken zijn ook gericht op het ondersteunen van de ecologie. Een van de taken is het onderhoud en schoonhouden van de regenwaterbassins tussen de parkeergarages. Deze zijn aangelegd voor de bewatering van de beplanting op de parkeergarages. Een ander voorbeeld is het lang-cyclisch vergroenen van de schanskorven op het terrein; dit zijn verschillende soorten ijzeren korven met stenen erin.

Eco living lab

De High Tech Campus wil een proeftuin zijn voor innovaties. Dit weerspiegelt de filosofie van de campus om start-ups en technische uitvindingen een podium te geven. Het terrein van de campus biedt gelegenheid om innovaties en natuurontwikkeling te combineren. Op het gebied van ecologisch landschapsbeheer heeft dit speerpunt vorm gekregen in het *Eco living lab*. Dit concept is door Dolmans Landscaping Services bedacht. Van Wijchen: 'Daaronder vallen duurzame innovaties zoals *tiny forests*. We zijn van plan om er verschillende van te maken in het Dommeldal, hier op de campus. Het Dommeldal bestaat uit negen weides, waar wij stapsgewijs negen *tiny forests* gaan ontwikkelen. Dolmans Landscaping Services past ook *biobased* boomverankeringen toe. Een andere innovatie zijn de vochtsensoren die Dolmans Landscaping Services in de bodem aanbrengt bij de aanplant van bomen. Hierdoor weten ze wanneer ze water moeten geven en welke hoeveelheid.'

Mart Hoppenbrouwers, commercieel directeur van Dolmans Landscaping Services: 'Het leuke

Martijn Corstiaensen Dolmans

Hank Wijnbergen

Anne van Wijchen

is dat wij samen met techbedrijven op de campus inventariseren aan welke sensoren er nog meer behoefte is. We hebben hier leuke sessies over gehad, waarbij we merkten dat deze techbedrijven heel anders kijken naar de toepassingen. Zij denken veel meer out-of-the-box.'

Draagvlak creëren

Er is draagvlak onder de eindgebruikers van het terrein, de campusbewoners. Van Wijchen klinkt zelf ook erg enthousiast: 'We zagen afgelopen jaar jonge zwaantjes in het riet zitten. Regelmatig komen de schapen het land begrazen. Campusbewoners vinden dat prachtig om te zien. We krijgen veel leuke feedback, reacties en zelfgemaakte foto's van campusbewoners, zoals via LinkedIn. We geven invulling aan onze ambities; we zijn duurzaam bezig op milieutechnisch vlak, maar zorgen er ook voor dat we aantrekkelijk blijven als campus om te werken en te wonen in een prettige omgeving.' Regiomanager Corstiaensen is ook in zijn

noepjes: 'De High Tech Campus Eindhoven is de slimste vierkante kilometer van Nederland. Het wordt daar gewaardeerd als je als aannemer proactief meedenkt. Wij denken mee aan de voorkant, maar ook op het gebied van stakeholdermanagement. Om draagvlak te creëren, maken wij onder andere storyboards, waarin we onze beheermaatregelen motiveren en de huidige stand van zaken beschrijven. Zo is een groot bord met een afbeelding van grazende schapen. Nog een voorbeeld: een afbeelding van de aanplant van kruiden en bollen onder de eiken op The Strip (waar dagelijks 12 duizend campusbewoners passeren), met uitleg over het nut daarvan. Deze beelden tonen we via beeldschermen bij de koffieapparaten op de werkplekken op de campus, om mensen te informeren. En tot slot geven onze ecologen, in samenwerking met de High Tech Campus, zogeheten *sustainability tours*: rondleidingen over het terrein. De laatste rondleiding was voor circa vijftien gemeenten. Die blijken

Ecologisch beheer moet altijd gebeuren in overleg met stakeholders en passen in de beeldkwaliteit

bovenmatig geïnteresseerd in wat we daar doen.'

Ecologisch beheer bedrijventerreinen Tilburg

Corstiaensen vertelt nog over het ecologisch landschapsbeheer bij de gemeente Tilburg. 'De gemeente Tilburg zet op verschillende plekken in Tilburg in op ecologisch beheer. Zo is er een aantal aangewezen bermen ingezaaid met een kruidenmengsel en zijn er op andere plaatsen bloemenmengsels gezaaid en bollen geplant. Dolmans Landscaping Services verzorgt het integrale beheer van de bedrijventerreinen in Tilburg.'

Corstiaensen legt uit hoe het bedrijf daar ecologisch beheer toepast. 'Binnen het integrale beheer hebben we een signaalfunctie. Er liggen daar veel kansen op omvorming van grijs naar groen: inritten die niet meer gebruikt worden en waar een hek voor is gezet, trottoirs die overbodig zijn, herinrichtingen die niet afge-

Mart Hoppenbrouwers

maakt zijn. Zij kunnen onthard en biodivers beplant worden. Of kunnen ingezaaid worden met kruidenmengsels. We maaien niet strak rond bomen. Langs de verbindingswegen die wij in onderhoud hebben, passen we het sinus-maaien toe. We doen suggesties voor afwisselende boomsoorten, bosplantsoen en kruidenlagen. Ook verschalen we bermen en sloten met tractoren met klepelbak en afzuiger, zodat ze aantrekkelijker worden voor bloemen.'

Toekomst

Ecologisch landschapsbeheer heeft de toekomst, daar is Corstiaensen van overtuigd: 'Dat denk ik niet alleen, dat zie je terug in de maatschappelijke tendens. De jonge generatie is groener en milieubewuster dan de vorige. Niet alles hoeft meer smetteloos schoon en opgegruimd te ogen. Ecologisch beheer moet altijd gebeuren in overleg met stakeholders en pas-

Guido Maas

sen in de beeldkwaliteit, maar er zijn nog legio ecologische kansen die we kunnen grijpen.' Ecologisch landschapsbeheer zal niet meer verdwijnen, denkt regiodirecteur Wijnbergen: 'Het is een hoofdmaatregel in de strijd tegen ziekten en plagen en in het veraangename van verstedelijkt gebied. Ik kan niet precies zeggen in welke mate er ecologisch wordt beheerd in de openbare ruimte in Amsterdam, maar het doet niet onder voor andere beheermaatregelen.'

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/article/32378/eindgebruikers-zien-biodiversiteit-met-eigen-ogen-toenemen